

**Journalistik,
anmeldelser
og
udstillinger**

X-PRESS yourself

Indhold

Skrivning er journalistens værktøj - side 3

Anmeldelsen er en personlig fortolkning - side 4

Udstillingen siger: "Se her! Sådan er verden" - side 5

i **Marken** som pressen - side 7

5 gode råd fra anmelderen Tom Hermansen, Jyllands-Posten - side 7

Skrivning

er journalistens værktøj

Journalistisk skrivning handler om at kommunikere et budskab, så det går levende og klart igennem til en læser. Ved at prøve kræfter med den journalistiske genre kan børnene udvikle deres evner til at arbejde både kreativt og formidrende med skrivning. Skrivning er langt mere end den færdige tekst. Det er en måde at arbejde med sproget på. Man bruger skrivning til at få idéer, udvikle idéer og til at tydeliggøre dem for sig selv. Selv om skrivning ender med et færdigt produkt, så bruger man som journalist skrivningen i hele sit arbejde. Den færdige tekst kommer ikke af sig selv, men er et resultat af en længere proces.

Det journalistiske sprog er levende, klart, sanseligt, varieret og konkret.

- ✶ Vær konkret.
- ✶ Skriv til sanserne.
- ✶ Placér altid de vigtigste informationer først i teksten.
- ✶ Brug sprogets stilistiske virkemidler til at indfange din læser, fx metaforer og bogstavrim.

Indsamle viden

Lav en brainstorm over emnet. Hvad skete der? Hvad oplevede du? Skriv alle dine tanker, ideer og iagttagelser ned. En brainstorm er associerende - dvs. den ene tanke fører den anden med sig i en ikke-logisk sammenhæng. Bagefter viser du din brainstorm til sidemanden - udveksler tanker med ham/hende og tilføjer de nye idéer eller tanker, som samtalen fører med sig.

Sortere viden

Hvad er vigtigt, og hvad er mindre vigtigt? Udvalg de elementer, der skal være bærende for historien.

Finde fokus

Hvordan vil du fortælle historien? Tænk på din modtager. Hvad skal være historiens budskab? Hvordan vil du fange din læser? I en avisartikel skal det vigtigste altid stå først. Så du skal overveje en begyndelse, der fænger, og som kommunikerer dit vigtigste budskab, en midte, der begrundet dit budskab, og en slutning, der samler op, perspektiverer og runder elegant af.

Forskellen på tænkeskrivning og præsentationsskrivning

Der findes grundlæggende to måder at arbejde med sproget på: Tænkeskrivning og præsentationsskrivning. For at kunne bruge sine ressourcer rigtigt må journalisten være bevidst om, hvornår han gør det ene, og hvornår han gør det andet.

Forskellen svarer til forskellen på at producere tekst ukritisk og at betragte det med et kritisk blik.

Tænkeskrivning

- kreativ og procesorienteret

Bruger man til at finde ud af, hvad man vil skrive. Denne del af skrivningen har ikke noget at gøre med det færdige produkt. Under tænkeskrivningen finder man ud af, hvad man ved om et emne. Man undersøger forskellige vinkler på sin historie, og man bruger skrivningen til at tydeliggøre sine idéer for sig selv.

- ✶ Vær gerne ustruktureret.
- ✶ Hold en pause ind i mellem.

Præsentationsskrivning

- kritisk og produktorienteret

I denne del af skrivningen retter man sin opmærksomhed mod en modtager og prøver at sætte sig i vedkommendes sted. Man arbejder kommunikerende med sproget, dvs. man koncentrerer sig om, hvordan man vil forklare historien for sin læser. Hvordan skal man fange ham og gøre ham interesseret? Her er det en god idé at vise sin tekst til andre og få deres kommentarer.

- ✶ Stil dig selv spørgsmålet: Hvad skal med, og hvad skal ikke med?
- ✶ Og: Hvordan skal jeg arbejde videre?

Giv klassen opgaven "skriv en historie om i morges". Formålet med øvelsen er at få børnene til at arbejde med skriveprocessens forskellige faser ved at bruge de metoder, der er angivet ovenfor.

Organisér børnenes skriveøvelse, så de aktivt bruger de to forskellige arbejdsmetoder. Fx ved at veksle mellem 30 min. tænkeskrivning og 30 min. præsentationsskrivning.

Anmeldelsen

er en personlig fortolkning

Udover at få erfaringer med det journalistiske sprog vil arbejdet med at skrive en anmeldelse udfordre børnenes evne til kritisk stillingtagen samt deres evne til at omsætte sansemæssige oplevelser til skriftsprog. Formålet med anmeldelsen er altså, at få børnene til at bruge det journalistiske medie til aktivt at tilegne sig og fortolke en udstilling.

Hvad er en anmeldelse?

Selvom en anmeldelse kan have en vis nyhedsværdi, den kan fortælle om en ny udstilling, så adskiller den sig fra nyhedsjournalistikken, fordi den er meningsskabende. Journalisten må gerne være vurderende og inddrage sin personlige oplevelse. Også sprogligt adskiller anmeldelsen sig fra nyheden, fordi den lægger op til, at man bruger sproget både legende og udtryksfuldt.

Hvad gør anmeldelsen?

Den underholder

En anmeldelse underholder sin læser. Det kan den gøre ved at bruge et levende sprog, ved at præsentere en ny eller skarp vinkel på sit stof eller ved at formidle en personlig oplevelse. Man kan fange sin læser ved at gengive sine sansoplevelser fra udstillingen, ved at give associationer til andre oplevelser, ved at lege med sprogets lyde eller ved at skabe nye ordbilleder.

Et spark og så lidt håndgas - Knallerter er hovedattraktionen i Den Gamle Bys nyeste specialudstilling - men mændene, der kigger på dem, er også ret interessante. (Stig Olesen, anmeldelse af "Knald på cyklen", Den Gamle By, JP Øst d. 20.05.2007.)

Det første man hører, når man nærmer sig udstillingsrummet med Noter til ensomhed på kvindemuseet, er en høj elektronisk lyd. (Hanne Würtz, anmeldelse af "Noter til ensomhed", Kvindemuseet, JP Århus d. 09.02.2008.)

Den oplyser og beskriver

Anmeldelsen skal give læseren information om en kulturel begivenhed. Den skal desuden beskrive udstillingen. Journalisten må være åben og iagttagende i sin beskrivelse. Hvad består udstillingen af? Hvordan er den bygget op?

Den er skabt af komponist Sisse Schilling på grundlag af digter og billedkunstner Astrid Gjesings stemme og indgår i den interaktive, visuelle og auditive installation skabt specielt til loftet på kvindemuseet. (Hanne Würtz, anmeldelse af "Noter til ensomhed", Kvindemuseet, JP Århus d. 09.02.2008.)

20 legetøjspolitibiler, en genmodificeret tomatplante, en serie skrigende sko, 220 skrumpede kartofler, indkapslede bakterier og et bord med roterende ølflasker er nogle af elementerne i udstillingen [...]. (Tom Hermansen, anmeldelse af "På Grænsen", Århus Kunstbygning, JP Århus d. 05.11.2006.)

Den vurderer og kommenterer

I modsætning til nyhedsjournalistikken er en anmeldelse ikke neutral, men tværtimod vurderende. En forudsætning for at kunne vurdere en udstilling er, at man har sat sig ind i, hvad det er, udstillingen vil formidle. Hvordan den formidler dette, og hvordan det fungerer i sammenhængen.

Det er fascinerende at blive ført ind i en mørk gravvalderhøj fra Bronzealderen og fornemme dens specielle atmosfære, bruge nogle øjeblikke på at dvæle ved en fantastisk fortid og gå videre i de følgende sektioner for at blive klædt på med de fornødne informationer. (Lars Ole Knippel, anmeldelse af "Højfolkets grave", Moesgaard Museum, JP Vest d. 21.09.2006.)

Den giver stof til eftertanke

En udstilling, uanset om det er en kunst-, naturvidenskabelig eller historisk udstilling, vil altid rejse nogle grundlæggende spørgsmål om sit emne. Måske viser udstillingen nye perspektiver på et menneskeligt, historisk eller videnskabeligt spørgsmål. En anmeldelse slår disse perspektiver an og vækker læserens lyst til at tænke videre - eller se udstillingen.

Knallerten har dermed i over 50 år med sin muntre to-takts-pludren løst danskernes daglige transportbehov, og sammen med traktoren er den uden tvivl det motorkøretøj, der har haft størst kulturhistorisk betydning for udviklingen i landområderne og byernes forstæder. (Stig Olesen, anmeldelse af "Knald på Cyklen", Den Gamle By, JP Øst, d. 20.05.2007.)

Livet er et hjul - Rystende historie og skøn kunst forenes af Ismar Cirkinagic i Århus Kunstbygning. Livet går videre trods ufatteligt ondskab. Det er beskeden hos Ismar Cirkinagic, der nu er aktuel med en fremragende soloudstilling i Århus Kunstbygning. (Tom Hermansen, anmeldelse af "Ismar Cirkinagic: Smoking Gun", Århus Kunstbygning, JP Århus d. 13.04.2008.)

Find som optakt til museumsbesøget anmeldelser i avisen og diskutér med klassen, hvordan de lever op til de krav, der stilles til genren. Hvad får man at vide og hvordan? Er sproget nøgtern beskrivende, eller kommunikerer det en personlig oplevelse? Identificér de elementer, der informerer og de elementer, der vurderer. Er anmeldelsen bygget op omkring en bestemt vinkel?

Udstillingen

siger: "Se her! Sådan er verden"

For at kunne skrive en anmeldelse af en udstilling må man vide noget om, hvad en udstilling er. En udstilling "viser noget frem", og samtidig siger den noget om det, den viser. Helt grundlæggende kan en udstilling forstås som en kommunikerende handling - nøjagtig som en tekst, en film eller et vejskilt. Udstillingen "siger" altså noget. Men de midler, som udstillingen bruger til at kommunikere med, har en anden karakter end teksten eller filmen. Det, der nemlig gør udstillingen speciel, er dens materialitet. En udstilling kommunikerer primært ved hjælp af fysiske elementer. Det gælder, for det første, om objektet, den fysiske genstand, og, for det andet, om rummet. Rummet kan være museumsrummet eller et andet offentligt tilgængeligt rum.

Hvis man fokuserer på objektet, så består udstillingens kommunikative handling i dens måde at udvælge, ordne og præsentere objektet på.

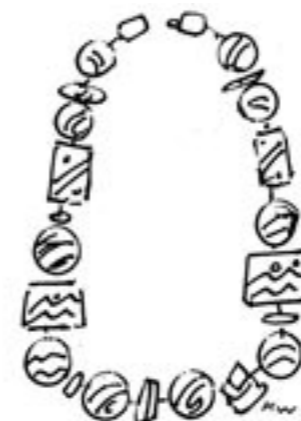

Hvis man derimod fokuserer på rummet, så består den kommunikative handling i at skabe en rumlig situation, hvor gæsten bliver deltager, dvs. en situation, hvori man fysisk og mentalt kan interagere med udstillingen.

Lad børnene lave deres egen udstilling fx ud fra temaet - "min bedstemor" eller "juleaften". Bed hvert barn om at medbringe en ting, en lyd, et billede eller noget andet, der kan vise noget om dette tema. Indret et hjørne/rum med de medbragte objekter.

Objektet

Objektet er en vigtig del af en udstilling. En udstilling viser et objekt frem og siger noget om det. Man kan sammenligne objekterne i en udstilling med perlerne i en perlekæde eller ordene i en sætning. De får betydning fra hinanden. Undersøg, hvordan genstandene i jeres egen udstilling giver hinanden betydning!

Objekter er fysiske spor af historien

Hvis der er tale om en historisk genstand, fungerer denne som en adgang til historien. Objektet har to egenskaber i den historiske udstilling:

Den "stumme" genstand forbinder gæsten med historien. Dens fysiske tilstedeværelse suspenderer den tidlige afstand, der adskiller os fra historien. Dette kan også betegnes som objektets auratiske kvalitet.

Objektet er selv en historisk kendsgerning - det dokumenterer, at noget "har været", og underbygger dermed den fortælling, som museet skaber om historien.

Udstillingen er ikke neutral, men tværtimod postulerende...

Objekter kan være auratiske, hvis de rummer en betydning, der rækker ud over deres rent fysiske kvaliteter, deres brugsfunktion eller deres historiske oprindelse.

Kunstobjekter kan udtrykke åndelige værdier

Hvis der er tale om en kunstudstilling har objektet en lidt anden status: Hvert enkelt objekt har krav på fortolkning og udgør en totalitet i sig selv. Kunstgenstandene optager så at sige deres eget fysiske og imaginære rum. "Hvad betyder kunstværket?", kan man spørge om. Men i nyere kunst er objektet ikke nødvendigvis kunstnerens originale skabelse. Det kan bestå af helt almindelige ting, der udstilles som kunstværk eller en del af et kunstværk.

Diskutér med klassen, hvad deres udstilling fortæller om sit emne. Hvordan kan de bruge rummets muligheder til at skabe en oplevelse? Skal udstillingen have et forløb, dvs. skal gæsten ledes en bestemt vej gennem udstillingen?

Rummet

Oplevelsesrum gør gæsten til deltager i en situation

I samtidskunsten indgår objektet ofte som en del af et større rumligt miljø. Det kalder man for en installation. Som installation betragtet kan et kunstværk få karakter af en udstilling i sig selv, og der opstår flydende grænser mellem udstillingsrummet og kunstværket.

I kunstinstitutionen bliver udstillingen til en situation, man kan interagere med. Pludselig står man ikke længere overfor et objekt, men er derimod omgivet af en rumlig iscenesættelse. Kunstoplevelsen bliver ensbetydende med at opleve sig selv som en del af denne situation.

Også de kulturhistoriske og naturvidenskabelige museer arbejder i dag med udstillingen som et oplevelsesrum. Fremfor at lade "objektet" være gæstens primære forbindelsesled til historien kan museet iscenesætte et historisk rum. Den tidlige distance til historien overvindes her ved at levendegøre den historiske tid - genopføre den så at sige - ved at gøre den til noget, man kan lugte, høre og deltage i.

Efter museumsbesøget: Tal med børnene om deres indtryk af udstillingen. Knytter deres oplevelser sig til de præsenterede genstande eller til udstillingsrummet? I hvor høj grad aktiverer udstillingen et personligt erfaringsregister, og i hvor høj grad aktiverer den en mere almen viden?

Den kulturhistoriske udstilling - har mennesket i centrum. Den belyser, hvordan menneskers livsvilkår har forandret sig fra de ældste tider til nu. Den forklarer mennesker som "kulturelle" væsner - dvs. den kommer med kulturelle forklaringer på virkeligheden.

Den naturhistoriske udstilling - har naturen i centrum. Den viser naturens udvikling, og den kommer med naturvidenskabelige forklaringer på virkeligheden.

Den kunsthistoriske udstilling - har kunsten i centrum. Den viser kunstens udvikling, og den forklarer verden og mennesket som åndelige størrelser.

Museets nye funktion

I løbet af de seneste år er der sket en ændring i museernes forståelse af, hvad en udstilling er. Frem for at komme med autoritative udlægninger af historien er museerne i høj grad blevet bevidste om, at de skaber fortællinger, og at de kun kan præsentere mulige forståelser af virkeligheden. Snarere end at overføre viden på autoritativ vis, så vil udstillingen i dag sætte en refleksion i gang hos den besøgende. Denne refleksion involverer ham, fordi den enten udfordrer hans forståelse af virkeligheden eller aktiverer hans personlige erfaringer.

I 1820'erne blev det Kongelige Danske Kunstkammer opløst, og i stedet oprettede man de fagopdelte museer. Kunstkammeret symboliserede med dets altomfattende samling af sjældenheder en guddommelig orden, der inkluderede alle slags genstande fra stentøj til miniaturemaleri, helgenfigurer, havkokosnødder og mumier af børn. Det moderne museum, derimod, opdeler verden i adskilte områder med hver sin specialiserede viden. Fremfor at afspejle en guddommelig orden er det fra nu af museets opgave at komme med udlægninger af virkeligheden, der tager afsæt i de moderne vidensfelter: Naturvidenskab, kulturhistorie og kunstvidenskab.

Udstillingens virkemidler

En udstilling virker ved at give den besøgende en oplevelse. Fysisk, sansemæssigt og intellektuelt skal den bevæge os. Oplevelsen er derfor den totalitet, der opstår som en kombination af rummets atmosfære, lugt, rummets sammenhæng og forløb, den formidlede historie, de udstillede objekter og tilstedeværelsen af andre gæster i udstillingsrummet. Den tætte sammenkobling af indhold (hvad udstillingen vil fortælle) og form (hvordan den fortæller dette) kan ikke skilles ad. For vores forståelse af et emne bliver i høj grad præget af, hvordan det formidles til os.

- Medier: Billeder og lyd er ofte vigtige elementer.
- Rummets koreografi: Hvordan hænger udstillingen sammen rumligt? Er den kronologisk eller tematisk ordnet? Den måde, man bevæger sig gennem udstillingen på, er ikke tilfældig, men bidrager til den overordnede fortælling. Er der kun én vej gennem udstillingen, eller er der flere? Er der en begyndelse, en midte og en slutning?
- Udstillede genstande.
- Levendegørelse (iscenesættelse af historien eller et andet emne).
- Skilte og anden skriftlig information.

Brug klassens egen udstilling som afsæt for en samtale om udstillingens virkemidler. Hvilke af de ovenstående virkemidler bringer den i spil? Hvilke muligheder har man som gæst for at deltage i udstillingen? Er man på afstand af de udstillede genstande eller omgivet af dem?

i Marken som pressen

Selve udstillingsbesøget

Børnenes umiddelbare sansemæssige oplevelse af udstillingen er utrolig vigtig, fordi den er deres indgang til at skrive anmeldelsen. Kort sagt, så fungerer deres første oplevelse som en slags brændstof for en videre undersøgelse.

- Stil dig selv spørgsmålet: Hvad vil udstillingen fortælle?
- Hvordan gør den det? Hvilke af udstillingens virkemidler bliver bragt i spil?
- Hvilke muligheder har man for at blive deltager i udstillingen?
- Gør notater fra pressekonferencen, gå på opdagelse i udstillingen.
- Indsamling af faktuelle oplysninger.

Tilbage på skrivebænken

- Brug din viden om skrivning og anmeldelsesgenren, når du skriver.
- Lad andre læse din anmeldelse.
- Tag imod kritikken. Det er vigtigt ikke at opfatte kritik som noget personligt, men som en naturlig del af arbejdsprocessen.
- Arbejd videre med teksten. Den første del af skrivningen vil være mest orienteret mod tænkeskrivning, den sidste del mod præsentations-skrivning.

5 gode råd

fra anmelderen Tom Hermansen, Jyllands-Posten

1. Drop fordommene

Enhver udstilling er et resultat af hårdt arbejde og fortjener derfor en fair behandling. Lad være at dømme den på forhånd. Giv den en chance. Har du et åbent sind, kan det være, at du bliver positivt overrasket. Måske er stenøksen ikke så kedelige, som du troede. Måske kan abstrakte malerier være spændende.

2. Skru op for sanserne

Kunst og kultur er næsten altid guf for sanserne. Så brug dem: Se, lyt, føl, lugt. Måske det er en god ide at begynde med en rundtur i udstillingen for at fange stemningen. Er den dyster og tung? Er den farverig og pulserende? Eller noget helt andet? Gå derefter tæt på de enkelte genstande. Det er en god ide at nedskrive det, du sanser.

3. Find favoritter

Du kan ikke få alt med i din anmeldelse. Så fokusér på de genstande, der tiltaler eller frastøder dig. Udvælg og beskriv i din anmeldelse et par stykker, der forekommer dig at være vigtige i sammenhængen. Eksempelvis et maleri, hvis form, farve og motiv illustrerer, hvad udstillingen handler om.

4. Hvad ligger bag?

Som regel er en udstilling et resultat af gennemtænkte valg fra museumspersonalets side. Tænk derfor over, hvorfor udstillingen er arrangeret, som den er. Hvorfor står netop den skulptur ved udstillingens indgang? Hvorfor er væggene røde ét sted og grønne et andet? Hvorfor ses præcis den genstand ved udstillingens afslutning? Osv.

5. Spyt ud

En anmeldelse er en personlig vurdering af et aktuelt kultur-fænomen; en udstilling, en bog, en koncert, osv. Vær ikke bange for at sige, hvad du mener. Er udstillingen vellykket og flot? Eller er den kedelig og ligegyldig? Men husk at forklare, hvorfor du mener, at den er god eller dårlig. Uden gode argumenter, ingen god anmeldelse – det er altså ikke nok at sige: "Den stinker! Og det synes jeg bare..."

Litteratur

Journalistik og anmeldelser

Dybris, Anja, Grundtvig, Linda og Petersen, Stig (ed.) *Journalistik i Dansk – breaking news*, Systime, Århus 2004.
Frederiksen, Søren Marquardt: *Hvad skete der? Genrer, teknik og virkemidler*, Alinea, København 2008.
Mathiesen, Frants: "Kunstkritik og undervisning" in (ed.) Segilmann, Tine og Mathiesen, Frants, *Mødesteder – formidling af samtidskunst*, Samfundslitteratur, København 2004.
Pedersen, Teddy: *Skriv så det fænger*, Frydenlund, København 2001.

Udstillinger

Gade, Rune: "Hvad er udstillingsanalyse" in (ed.) Bodin, Elisabeth og Lassenius, Johanna, *Udstillinger - mellem fokus og flimmer*, Multivers, København 2006.
Strandgaard, Ole: "Museumsudstillingen – nogle forsøg på klassifikation af udstillinger", *Nordisk Museologi*, vol. 2 2004.

X-PRESS yourself

© Århus Kunstbygning 2008

www.aarhuskunstbygning.dk

Tekst: Signe Meisner Christensen
Tegninger: Kurt Westergaard
Forsidefoto: Barndommens Museum, Kvindemuseet, 2006
Grafisk design: Jo Dam Kærgaard
Skrifttype: Arial
Papir: Galerie Art silk-mat
Tryk: Digital Trykkeriet

X-PRESS yourself er støttet af
Børnekulturhuset i Århus, JP Århus og Børneavisen